

# انتفاضه، اسرائیل و حقوق بین‌الملل

سیدعلی موسوی<sup>۱</sup>

## مقدمه

آغاز انتفاضه دوم در سرزمین‌های اشغالی موجب شد که مسأله فلسطین بار دیگر به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل در عرصه بین‌المللی مطرح گردد و توجه افکار عمومی جهان به سوی آن جلب شود. اگرچه مسأله فلسطین بیش از نیم قرن در محافل مختلف بین‌المللی و منطقه‌ای از جوانب مختلف سیاسی، حقوقی، نظامی و استراتژیک مورد بحث و تبادل نظر واقع شده است، اما نکته اساسی و تفاوت فاحش تحولات اخیر در فلسطین در پی انتفاضه دوم با دوره‌های قبلی در این است که افکار عمومی جهان امروز نسبت به مسائل حقوق بشر دوستانه و حقوق بشری بیش از پیش حساس شده است و این حساسیت با بهره‌گیری از تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی به طرز قابل توجهی از سوی افراد، سازمان‌های غیردولتی و نهادهای حقوق بشری و سازمان‌های بین‌المللی توسعه می‌یابد. براین اساس انعکاس فعالیت‌های ضدبشری رژیم صهیونیستی اسرائیل بیش از پیش مورد توجه جهانیان قرار گرفته و تأسف و تأثر آنها را برانگیخته است.

البته توضیح این نکته حائز اهمیت است که دهه ۹۰ میلادی یک دوره شکوفایی برای حقوق بین‌الملل محسوب می‌شود، زیرا این دهه با اهتمام کشورهای غیرمتعهد، به عنوان دهه حقوق بین‌الملل از سوی سازمان ملل متحد نام‌گذاری شد و در این راستا فعالیت‌های مختلفی به

۱. سیدعلی موسوی، کارشناس مرکز مطالعات حقوقی و بین‌المللی دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی است.

منظور ترویج هنجارهای حقوق بین‌الملل صورت پذیرفت. همچنین در همین دهه، نهادهای متعددی در زمینه حقوق بشردوستانه و حقوق بشر در سیستم ملل متحد اعم از دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق<sup>۱</sup> (۱۹۹۳)، دادگاه کیفری بین‌المللی برای رواندا<sup>۲</sup> (۱۹۹۴) به منظور محاکمه و مجازات عاملان جنایات جدی بین‌المللی در یوگسلاوی سابق و رواندا تأسیس شد و متعاقب تلاش‌های سازمان ملل متحد، کنفرانس دیپلماتیک رم برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی<sup>۳</sup> با حضور نمایندگان دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و غیردولتی در ژوئیه ۱۹۹۸ برگزار گردید. و در نهایت در همین دهه نظام بین‌الملل شاهد تدوین و تصویب کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی متعددی در زمینه رعایت حقوق بشر، حقوق بشردوستانه و جلوگیری از فعالیت‌های خشونت‌آمیز بوده است.

نتیجه اولیه و ملموس این تحولات در عرصه حقوق بین‌الملل، توجه و احترام به حقوق اساسی بشر و رعایت قوانین بین‌المللی بشردوستانه از سوی کلیه دولت‌ها و سازمان‌ها بوده است، به گونه‌ای که این فرآیند با بسیج افکار عمومی جهان تقویت شده و می‌شود، که البته نقش سازمان‌های غیردولتی در مراحل مختلف روند مذکور اعم از بسیج افکار عمومی، توسعه و تدوین حقوق بین‌الملل، مشارکت در اجلاس‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی حائز اهمیت و در خور توجه و بررسی است.<sup>(۱)</sup>

مسئله فلسطین و به طور اعم ستیزه‌اعراب و اسرائیل تاکنون از جوانب گوناگون سیاسی، مذهبی، بین‌المللی و حقوقی مورد بررسی قرار گرفته است و کتاب‌ها و مقالات متعددی پیرامون آنها منتشر شده است. لیکن توجه به ابعاد حقوقی این مسئله به لحاظ این که حقوق بین‌الملل براساس مجموعه‌ای از اصول و مستندات معتبر بین‌المللی به بررسی موضوع می‌پردازد، حائز اهمیت می‌باشد.<sup>(۲)</sup> اگرچه، در طول تاریخ ضرورت‌ها و ملاحظات سیاسی (به مفهوم ناپسند آن) در برابر الزامات حقوقی، مانع از اعمال قواعد حقوقی مبتنی بر صلح و عدالت شده است.<sup>(۳)</sup> با این وجود مسائلی چون ابعاد حقوقی اشغال سرزمین، حقوق آوارگان،<sup>(۴)</sup> رعایت حقوق بشر، حق تعیین سرنوشت برای فلسطینیان<sup>(۵)</sup> و ... از جمله موضوعاتی است که به طور مستمر نیاز به

1. International Criminal Tribunal for former Yugoslavia (ICTY)

2. International Criminal Tribunal for Rowanda (ICTR)

3. International Criminal Court (ICC)

بررسی و تجزیه و تحلیل حقوقی دارند.

با توجه به مبارزات مردم فلسطین در جریان انتفاضه دوم، هدف این مقاله بررسی جنبه‌های حقوقی فعالیت‌های رژیم اسرائیل در چگونگی برخورد و مقابله با فلسطینیان به ویژه از دیدگاه حقوق بین‌الملل بشر دوستانه و حقوق بشر می‌باشد.

### مروری بر تحولات انتفاضه دوم

متعاقب بازدید آریل شارون رهبر وقت حزب لیکود و نخست وزیر فعلی اسرائیل و تعدادی از نمایندگان پارلمانی حزب لیکود از مسجدالاقصی در روز ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۰ و سخنرانی وی مبنی بر مشروعیت حق اسرائیل نسبت به مکان مزبور، درگیری‌های گسترده‌ای میان پلیس اسرائیل و جوانان معترض فلسطین به وقوع پیوست و این درگیری‌ها همچنان در سرزمین‌های اشغالی ادامه دارد. در اثر این درگیری‌ها تعداد بی‌شماری از کودکان و جوانان فلسطینی کشته و زخمی شده‌اند. بیش از ۴۰۰ فلسطینی در این درگیری‌ها کشته شده‌اند. دلیل عمده این کشتارها این است که نیروهای ارتش اسرائیل، انتفاضه را به صورت یک جنگ تمام عیار تلقی کرده و با مدرن‌ترین سلاح‌های جنگی از قبیل گلوله‌های جنگی باروکش پلاستیکی، گازهای شیمیایی، موشک‌های لاو، تانک، بالگردهای مسلح در خصمانه‌ترین حالت و حتی به گلوله‌های اورانیوم ضعیف شده تجهیز شده‌اند. در حالی که سلاح فلسطینیان سنگ، چوب، بطری آتش‌زا و در خصمانه‌ترین حالت اسلحه کلاشینکف بوده است. اکثر کشته شدگان فلسطینی را جوانان و بیش از ۱/۳٪ آنان را کودکان تشکیل می‌دهند.<sup>(۶)</sup> تعدادی از معترضین فلسطینی توسط نیروهای اسرائیلی به طرز فجیعی مورد شکنجه و آزار و اذیت واقع شده و تعدادی از آنها ناپدید شده‌اند و رفتارهای غیرانسانی علیه آنها صورت گرفته است.<sup>(۷)</sup> صدها تن از فلسطینی‌ها در دادگاه‌های نظامی اسرائیل که از هیچ استاندارد بین‌المللی به عنوان یک دادگاه عادل برخوردار نیستند، مورد محاکمه قرار گرفته‌اند.<sup>(۸)</sup> بیش از دو هزار نفر از فلسطینی‌ها به اتهام سنگ اندازی توسط نیروهای اسرائیلی دستگیر شده‌اند.<sup>(۹)</sup> اوج حملات ضد بشری نیروهای نظامی اسرائیل به فلسطینیان، در تراژدی قتل کودک فلسطینی در آغوش پدرش تلبور یافت، که احساسات و عواطف جهانیان را برانگیخت.<sup>(۱۰)</sup>

به دنبال فعالیت‌های اسرائیل در نقض حقوق اولیه مردم فلسطین، اکثر کشورهای جهان

به ویژه کشورهای عربی و اسلامی و سازمان‌های بین‌المللی با صدور بیانیه، اعمال رژیم صهیونیستی را محکوم نموده و خواستار توقف حملات نیروهای نظامی علیه مردم غیر نظامی فلسطین شدند.<sup>(۱۱)</sup>

### بررسی حقوقی

در ابتدا بیان این نکته لازم است که در حال حاضر فرآیندی در عرصه تئوریک و عملی حقوق بین‌الملل وجود دارد که حاکی از هم پوشی دو حوزه حقوق بشردوستانه بین‌المللی و حقوق بشر بین‌المللی است. به عبارت دیگر تفکیک بین حقوق بشر و حقوق بشردوستانه تعدیل یافته است و این امر با توجه به هدف اصلی قواعد این دو بخش از حقوق بین‌الملل یعنی حمایت از انسان، صورت گرفته است.<sup>(۱۲)</sup> نتیجه این پدیده این است که قطع نظر از استقرار مکانی یا زمانی، انسان همواره مستحق حمایت است، چه در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و چه در مخاصمات مسلحانه داخلی. این فرآیند را به طور عینی در مواد اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی و آرای صادره توسط محاکم یوگسلاوی سابق و رواندا شاهد هستیم.<sup>(۱۳)</sup> لذا در بررسی‌های حقوقی، توجه به این نکته اساسی ضروری به نظر می‌رسد.

رژیم اسرائیل از بین کنوانسیون‌های مربوط به حقوق بشردوستانه بین‌المللی، کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو مصوب ۱۲ اوت ۱۹۴۹<sup>۱</sup> را تصویب، کنوانسیون منع کاربرد برخی از سلاح‌های کلاسیک<sup>۲</sup> را ملحق، کنوانسیون‌های منع تولید، گسترش و کاربرد سلاح‌های شیمیایی<sup>۳</sup> و منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای<sup>۴</sup>(۱۴) و اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی را امضا نموده است. در این مقاله به بررسی عملکرد رژیم اسرائیل از دیدگاه کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی می‌پردازیم.

کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو که با توجه به تجارب جنگ دوم جهانی و با تأکیدات و حمایت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ<sup>۵</sup> در ۱۲ اوت ۱۹۴۹ به تصویب رسیدند عبارتند از:

1. Four Geneva Conventions (12 August 1949)
2. Convention on prohibition or Restriction on the use of certain Conventional Weapons
3. Chemical Weapons Conventions
4. Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT)
5. International Committee of Red Cross (ICRC)

- حمایت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ<sup>۱</sup> در ۱۲ اوت ۱۹۴۹ به تصویب رسیدند عبارتند از:
۱. کنوانسیون اول ژنو راجع به "بهبود سرنوشت مجروحان و بیماران قوای نظامی در حال جنگ"؛
  ۲. کنوانسیون دوم ژنو راجع به "بهبود سرنوشت مجروحان و بیماران و غرق شدگان قوای نظامی در حال جنگ"؛
  ۳. کنوانسیون سوم ژنو راجع به "رفتار با اسرای جنگی"؛
  ۴. کنوانسیون چهارم ژنو راجع به "حمایت از افراد غیر نظامی در جنگ" (۱۵)

در مفاد این کنوانسیون‌ها علاوه بر حمایت از بیماران، مجروحان و غیر نظامیان، از شورشیان و نیروهای پارتیزانی نیز حمایت شده است. (۱۶) در ماده ۳ کنوانسیون‌های چهارگانه که مشترک است، ضرورت و لزوم رعایت قواعد بشر دوستانه در جنگ‌های داخلی مورد تأکید قرار گرفته است. (۱۷)

رژیم اسرئیل در ۶ ژوئیه ۱۹۵۰ این کنوانسیون‌ها را به تصویب رسانده است و خود را به رعایت مفاد آن متعهد نموده است. لیکن در بسیاری از مواقع در طول منازعه خود با اعراب و فلسطینیان، مفاد کنوانسیون‌ها را نقض نموده است. در جریان انتفاضه دوم، به نحو قابل ملاحظه‌ای مفاد کنوانسیون چهارم راجع به حمایت از افراد غیر نظامی در جنگ را نقض کرده است. نکته مهمی که در این جا مطرح می‌شود این است که آیا تحولات اخیر در سرزمین‌های اشغالی فلسطین در جریان انتفاضه دوم، یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی یا یک مخاصمه مسلحانه داخلی یا یک آشوب و شورش داخلی محسوب می‌شود؟ پاسخ به این سؤال از دیدگاه‌های مختلف، متفاوت است. جواب این سؤال از آن جهت حائز اهمیت است که متناسب با نوع وضعیت تحولات، تعهدات و مسؤولیت‌های رژیم اسرئیل تغییر می‌کند. لیکن با توجه به نوع برخوردهای نیروهای نظامی اسرئیل با معترضین و بهره‌برداری از جنگ‌افزارهای مختلف - که عمدتاً در زمان جنگ مورد استفاده قرار می‌گیرند - توسط اسرئیل و با توجه به متون قطعنامه‌ها و گزارش‌های بین‌المللی مانند قطعنامه ۱۳۲۲ شورای امنیت و قطعنامه کمیسیون

---

1. International Committee of Red Cross (ICRC)

حقوق بشر می‌توان وضعیت تحولات اخیر در سرزمین‌های اشغالی را نوعی مخاصمه مسلحانه داخلی در نظر گرفت.

در قطعنامه ۱۳۲۲ شورای امنیت ملل متحد که پیرامون مسائل انتفاضه دوم صادر گردید، شورای امنیت، ضمن اعلام نگرانی عمیق خود نسبت به مرگ و میر و زخمی شدن تعداد زیادی از فلسطینی‌ها و محکوم نمودن اعمال خشونت علیه فلسطینی‌ها، از رژیم اشغالگر درخواست می‌کند که نسبت به تعهدات و مسؤلیت‌های خود طبق کنوانسیون چهارم ژنو که مربوط به حمایت از اشخاص غیر نظامی در زمان جنگ است و فادار باشد.<sup>(۱۸)</sup> همچنین کمیسیون حقوق بشر در پنجمین اجلاس ویژه<sup>(۱۹)</sup> خود که پیرامون نقض‌های فاحش و سنگین حقوق بشر نسبت به مردم فلسطین توسط اسرائیل<sup>۱</sup> برگزار شد، ضمن محکوم نمودن فعالیت‌های ضدبشری رژیم اسرائیل، اصول حقوق بشر در دو ستانه بین‌المللی به ویژه کنوانسیون چهارم ژنو پیرامون حمایت از غیر نظامیان در زمان جنگ (۱۲ اوت ۱۹۴۹) و پروتکل اول الحاقی ۱۹۷۷ را مد نظر قرار می‌دهد.<sup>(۲۰)</sup>

با این اوصاف و با توجه به توسعه قواعد حقوق بشر دو ستانه بین‌المللی به مناقشات مسلحانه داخلی و جرم شناختن آنها بر طبق حقوق بین‌الملل عرفی<sup>(۲۱)</sup>، می‌توان اظهار داشت که رژیم اسرائیل مرتکب نقض حقوق بشر دو ستانه بین‌المللی و بویژه ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو شده است.

همچنین می‌توان فعالیت‌های رژیم صهیونیستی اسرائیل را بر اساس اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی نیز مورد ارزیابی قرار داد. اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی طی کنفرانس دیپلماتیک رم (ژوئیه ۱۹۹۸) تدوین و به تصویب اکثریت کشورهای شرکت کننده رسید. طبق ماده ۵ اساسنامه دیوان، دیوان نسبت به رسیدگی به مهم‌ترین جرائمی که مایه نگرانی جامعه بین‌المللی است صلاحیت دارد. این جرائم عبارتند از جنایت نسل‌کشی، جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی و جنایت تجاوز.<sup>(۲۲)</sup> در مواد ۶ و ۷ و ۸ اساسنامه به تعریف جنایات نسل‌کشی، جنایت علیه بشریت و جنگی پرداخته شده و طبق بند ۲ از ماده ۵ اساسنامه و مواد ۱۲۱ و ۱۲۳، مقررات مربوط به جنایت تجاوز موکول به برگزاری کنفرانس بازنگری شده است.<sup>(۲۳)</sup> با توجه به فعالیت‌های رژیم

1. Special Session of the Commission on Human Rights on "Grave and Massive Violations of the Human Rights of the Palestinian People by Isreal".

صهیونیستی اسرائیل در جریان انتفاضه و ممبررسی عملکرد آن رژیم طبق مواد ۸ اساسنامه می پردازیم. (۲۴)  
طبق ماده ۱۷ اساسنامه دیوان کیفری بین المللی، منظور از جنایات علیه بشریت در این اساسنامه، هر یک از اعمال مشروحه زیر است. هنگامی که بخشی از یک حمله گسترده یا سازمان یافته بر ضد یک جمعیت غیر نظامی و با علم به آن حمله ارتکاب می گردد:

الف. قتل؛

ب. ریشه کن کردن؛

ج. به بردگی گرفتن؛

د. اخراج یا انتقال اجباری یک جمعیت؛

ه. حبس کردن یا محرومیت شدید دیگری از آزادی جسمانی که بر خلاف قواعد اساسی حقوق بین الملل انجام می شود؛

و. شکنجه؛

ز. تجاوز جنسی، برده گیری جنسی، فاحشگی اجباری، حاملگی اجباری، عقیم کردن اجباری یا هر شکل دیگر خشونت جنسی همسنگ با آنها؛

ح. تعقیب و آزار مداوم هر گروه یا مجموعه مشخصی به علل سیاسی، نژادی، ملی، قومی، فرهنگی، مذهبی و جنسی، یا گروه علل دیگر در ارتباط با هر یک از اعمال مذکور در این بند یا هر جنایت مشمول صلاحیت دیوان، که در سراسر جهان به موجب حقوق بین الملل غیر مجاز شناخته شده است؛

ط. مخفی نمودن اجباری اشخاص؛

ی. جنایت تبعیض نژادی؛

ک. اعمال غیر انسانی مشابه دیگری که عملاً به قصد ایجاد رنج عظیم یا صدمه شدید به جسم یا به سلامت روحی و جسمی صورت پذیرد. (۲۵)

یکی از مهم ترین ویژگی های تعریف اساسنامه از جنایت علیه بشریت این است که اشاره ای به ارتباط این گونه جرائم با مخاصمات مسلحانه نمی نماید و تأکید دارد که جنایات علیه بشریت نه تنها در خلال منازعات مسلحانه بلکه در زمان صلح و شورش های داخلی نیز می تواند

روی دهد و وجود این ویژگی بیان‌کننده این نکته است که دیوان می‌تواند به شکل مؤثر به وحشی‌گری‌های گسترده حکومت‌ها علیه شهروندان نشان رسیدگی نماید.<sup>(۲۶)</sup>

همچنین طبق ماده ۸ اساسنامه، منظور از جنایات جنگی، نقض‌های فاحش کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو، نقض‌های فاحش قوانین و عرف‌های مسلم حقوق بین‌الملل و حاکم بر منازعات مسلحانه بین‌المللی، نقض فاحش ماده ۳ مشترک در کنوانسیون‌های ژنو در حالت وقوع مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی و دیگر نقض‌های فاحش قوانین و عرف‌های قابل اجرا در مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی در چارچوب تعیین شده در حقوق بین‌الملل می‌باشد.<sup>(۲۷)</sup>

اگرچه اسرائیل در جریان کنفرانس دیپلماتیک رم، به اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی رأی منفی داد؛ اما در نهایت آن را امضاء نمود. دلایل رژیم صهیونیستی نسبت به عدم موافقت خود با اساسنامه دیوان در کنفرانس رم این بود که درج برخی از مفاد اساسنامه نسبت به ماهیت بی‌طرفی دیوان زیان‌آور است. از دیدگاه اسرائیل برخی از جنایات جنگی<sup>(۲۸)</sup> مندرج در اساسنامه به طور گزینشی انتخاب شده‌اند که یا فاقد عناصر ماهوی حقوق بشر دوستانه بین‌المللی می‌باشند یا به طور ذاتی با آن هماهنگی ندارند.<sup>(۲۹)</sup> همچنین رژیم اسرائیل نسبت به برخی مسائل دیگر در اساسنامه رم اظهار نگرانی کرد.<sup>(۳۰)</sup> با وجود این در ۳۱ دسامبر ۲۰۰۰ رژیم اسرائیل، ضمن صدور یک اعلامیه تفسیری، اساسنامه دیوان را امضاء نمود. در اعلامیه تفسیری، ضمن اشاره به مشارکت و حمایت دولت اسرائیل در مراحل مختلف تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی و ذکر اهتمام این دولت برای رسیدگی به جرائم بین‌المللی از جمله قتل عام و سوزاندن یهودیان، دلایل عدم موافقت خود را در کنفرانس رم اعلام نموده است.<sup>(۳۱)</sup> در اعلامیه تفسیری آمده است: «در کنفرانس رم دولت اسرائیل ناامیدی و تأسف عمیق خود را نسبت به درج خواست برخی کشورهای خاص در متن اساسنامه اعلام نمود. اسرائیل هشدار داد که با چنین رویه نامیمونی می‌توان از اساسنامه رم به عنوان یک ابزار سیاسی سوء استفاده نمود.»<sup>(۳۲)</sup>

به هر حال، با امضای اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی توسط اسرائیل طبق ماده ۱۸ از کنوانسیون معاهدات وین (۱۹۶۹) کشور امضاکننده باید از انجام هر عملی که هدف و موضوع معاهده را زائل می‌سازد، خودداری کند.<sup>(۳۳)</sup>



با توجه به نوع فعالیت‌های رژیم اسرائیل در جریان انتفاضه دوم، شاهد انجام یک حمله گسترده و سازمان یافته علیه مردم غیرنظامی فلسطین در شکل‌های مختلف قتل، شکنجه، آزار و اذیت، ناپدید شدن و زندانی شدن (موضوع ماده ۷ اساسنامه دیوان)، هستیم. همچنین این رژیم با بهره‌گیری از انواع و اقسام سلاح‌های مختلف جنگی اقدام به نقض فاحش مفاد ماده ۸ اساسنامه و کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو بویژه ماده ۳ این کنوانسیون‌ها نموده است.

همانطوری که قبلاً گفته شد، امروزه در بررسی‌های حقوقی توجه به دیدگاه حقوق بشری در کنار ابعاد حقوق بشردوستانه بین‌المللی امری ضروری است. در این راستا در یک تحلیل مختصر به بررسی عملکرد رژیم اسرائیل در ابعاد حقوق بشری می‌پردازیم.

رژیم اسرائیل به بیست و هفت کنوانسیون و معاهده بین‌المللی مرتبط با حقوق بشر بین‌المللی پیوسته است، که مهم‌ترین آنها میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی<sup>۱</sup>، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی<sup>۲</sup>، کنوانسیون بین‌المللی محو هر نوع تبعیض نژادی<sup>۳</sup>، کنوانسیون بین‌المللی محو هر نوع تبعیض علیه زنان<sup>۴</sup>، کنوانسیون مقابله با شکنجه و رفتار یا مجازات خشن، غیرانسانی یا تحقیرکننده<sup>۵</sup> و کنوانسیون حقوق کودک<sup>۶</sup> می‌باشند. (۳۴)

با یک بررسی تطبیقی بین فعالیت‌های رژیم اسرائیل با مفاد کنوانسیون‌های فوق شاهد حجم گسترده‌ای از نقض فاحش حقوق بشر در سرزمین‌های اشغالی می‌باشیم. شاهد این مدعا، قطعنامه‌های متعدد کمیسیون حقوق بشر در زمینه نقض حقوق بشر توسط اسرائیل می‌باشد، که در هر اجلاس کمیسیون صادر می‌گردد. (۳۵) قطعنامه‌های کمیسیون حقوق بشر ضمن عنایت به اسناد منشور بین‌المللی حقوق بشر و همچنین تعهدات و مسؤولیت‌های رژیم اسرائیل همواره از آن رژیم درخواست نموده است که نسبت به رعایت حقوق اولیه و اساسی فلسطینی‌ها اقدامات لازم به عمل آورد.

1. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.
2. International Covenant on Civil and Political Rights.
3. International Convention on Elimination of all Forms of Ricial Discrimination.
4. International Convention on Elimination of Discrimination against Women.
5. Convention against Torture
6. Convention on the Rights of the Child

### سخن پایانی

اگرچه رژیم اسرائیل با حمایت‌های امریکا، بی‌پروا و ضوابط و قواعد بین‌المللی را نقض نموده و نهاد‌های مختلف جامعه بشری نیز به آن اعتراض کرده‌اند،<sup>(۳۶)</sup> اما با توجه به اسناد مختلف بین‌المللی در زمینه حقوق بشر دوستانه و حقوق بشر از جمله میثاق ۱۹۶۶ کنوانسیون‌اروپایی حقوق بشر و کنوانسیون امریکائی حقوق بشر. برخی از حقوق شهر و ندان غیر قابل تعلیق است، حتی در زمان شورش و آشوب. در این سه سند، چهار اصل مورد تأکید قرار گرفته و به عنوان ملاحظات اولیه بشریت یا حقوق اساسی فرد مد نظر قرار گرفته‌اند که عبارتند از: ۱. حق حیات ۲. منع بردگی، ۳. منع رفتار غیر انسانی ستم‌گرانه از جمله شکنجه و ۴. عدم امکان عطف به ماسبق. این ملاحظات اولیه مورد تأیید و صحه دیوان بین‌المللی دادگستری هم قرار گرفته است؛ که حائز اهمیت بسیاری است.<sup>(۳۷)</sup>

براین اساس رژیم اسرائیل بر طبق حقوق بین‌الملل عرفی می‌بایستی حقوق کلیه فلسطینیان را محترم شمرده و رعایت نماید. از طرف دیگر با توجه به فرآیند کلی جهان به سوی قانونمند شدن، هر کشوری خواسته یا ناخواسته، مجبور به رعایت قوانین بین‌المللی می‌باشد. اگرچه این روند، طولانی و پر مشقت است لیکن جامعه بشری، تجربیات مغتنمی را در این راستا کسب نموده است. در این چارچوب می‌توان گام‌های شجاعانه شورای امنیت را در تأسیس دو محکمه بین‌المللی یوگسلاوی سابق و رواندا به موجب فصل هفتم منشور مورد ملاحظه قرار داد. با ایجاد این دیوان‌ها شورای امنیت ارتباط بسیار مهمی بین صلح و عدالت برقرار کرد.<sup>(۳۸)</sup>

ژوبشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

## یادداشت‌ها

۱. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

ابراهیم بیگ زاده، "تأثیر سازمان‌های غیردولتی در شکل‌گیری و اجرای قواعد بین‌المللی"، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۱۵، ص ص. ۲۹۳-۳۲۱

۲. علاوه بر کتب و مقالات متعدد پیرامون مسائل حقوقی فلسطین، هر سال سالنامه فلسطینی حقوق بین‌الملل (The Palestin Year Book of International Law) منتشر می‌شود که حاوی مقالاتی در زمینه حقوق مردم فلسطین و استدلال‌های حقوقی حقوق دانان فلسطینی و مسلمان می‌باشد. همچنین نگاه کنید به:

1. Musa Mazzawi, *Palestin and the Law: Guidelines for the Resolution of the Arab- Israel Conflict*, (Beirut: ITHACA Press, 1997).
2. W. Thomas Mallisan and Sally V. Mallisan, *The Palestin Problem in International Law and World Order*, (London: Longman Press, 1986).
3. Henry Cattan, *Palestin and International Law*, (London: Longman, 1976).
4. *United Nations Resolutions on Palestin and Arab-Israeli Conflict, (1997-1998)*, Five Volumes, Washington: Institute for Palestine Studies.
5. *International Documents on Palestine, (Since 1967)*, Edited by Institute for Palestine Studies & Kuwait University.

۳. آنتونیو کاسسه، "صبرا و شتیلا"، مرتضی کلانتریان، مجله حقوقی، شماره ۱۶ و ۱۷ (۷۲-۱۳۷۱)، ص ص ۱۰۲.

۴. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

حسن خداوردی، آوارگان فلسطینی و پنجاه و سه سال آوارگی، موسسه تحقیقات و پژوهش‌های علمی - سیاسی نداء، (بهار ۸۰).

جواد شعراف، "فلسطینی‌ها و حق بازگشت"، فصلنامه مطالعات فلسطین، سال ۱، شماره ۳، (بهار ۷۹)، ص ص ۷۶-۵۹.

۵. نگاه کنید به: هانس کوچلر، "حق ملت فلسطین در تعیین سرنوشت خود، مبنای صلح در خاورمیانه"، محمد

حبیبی مجنده، فصلنامه مطالعات فلسطین، سال ۱، شماره ۴ (تابستان ۷۹)، ص ۹۴-۷۵.

*Human Rights, Self-determination and Political Change in the Occupied Palestine Territories*, Edited by Stephen Brown, (Hague: Kluwer Law International, 1997).

۶. روند انتفاضه و دستاوردهای فلسطینیان، فصلنامه مطالعات فلسطین، سال ۲، شماره ۲، (زمستان ۷۹)، ص ۱۹۴ و اسرائیل و اراضی اشغالی؛ استفاده گسترده از خشونت، فصلنامه مطالعات فلسطین، سال ۲، شماره ۱۱، پائیز ۷۹، ص ص ۷۲ و ۷۳.

7. *Amnesty International Report 2001*, See: [www.amnesty.org](http://www.amnesty.org), p.2.

8. *Ibid.*, p. 2.

9. *Ibid.*, p. 1.

۱۰. برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به:

*Human Right Watch Reports 2000, 2001*. See: [www.hrw.org](http://www.hrw.org).

11. Amir Mohammad Haji-Yousefi, "Intifada and the State- Society Relations in the Middle East", *The Palestin Studies Quarterly*. Vol. 2, No. 1, (Fall 2000), pp. 232-233.

United Nations Document, SC, S/Res/1322 (2000) (7 October 2000)

United Nations Document, ECOSOC, E/CN.4/Res/S-5/1, (27 October 2000)

۱۲. نادر ساعد، "منع اخراج غیرنظامیان از سرزمین‌های اشغالی فلسطین از دیدگاه حقوق بین‌الملل بشردوستانه؛ فصلنامه مطالعات فلسطین، سال ۲، شماره ۲ (زمستان ۷۹)، ص ۱۵۱.

۱۳. جمشید ممتاز، "جنایات جنگی در مناقشات مسلحانه غیربین‌المللی مطابق با اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری"، حسین شریفی طرازکوهی، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۱۴، شماره ۳، (پائیز ۷۹)، ص ص ۶۷۹-۶۷۶.

۱۴. مهدی ذاکریان، "حقوق بین‌الملل بشردوستانه: مواضع امریکا و اسرائیل"، در *مطالعات منطقه‌ای اسرائیل شناسی- امریکاشناسی*، جلد دوم پدید آور: سیدحسین موسوی، (تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۷۹). ص ص ۳۸-۳۵.

۱۵. رضا موسی‌زاده، *کلیات حقوق بین‌الملل عمومی*، جلد اول، (تهران: موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۲)، ص ص ۱۰۴-۱۰۱.

۱۶. همان، ص ۱۰۲.

18. United Nations Document, SC/S/Res/1322 (2000) (7 October 2000).

۱۹. کمیسیون حقوق بشر در طول حیات خود تاکنون پنج اجلاس ویژه برگزار نموده است که دو اجلاس اخیر آن به ترتیب در مورد وضعیت حقوق بشر در تیمور شرقی (سپتامبر ۱۹۹۹) و وضعیت حقوق بشر در فلسطین (اکتبر ۲۰۰۰) بوده است.

20. United Nations Document, ECOSOC, E/CN.4/Res/S-5/1 (27 October 2000).

۲۱. جمشید ممتاز، منبع پیشین، ص ۶۷۵.

22. The Statute of I.C.C, Art. 5.

برای مطالعه بیشتر پیرامون جرائم تحت صلاحیت دیوان مراجعه کنید به:

Herman Von Hebel and Darryl Robinson, "Crimes Within the Jurisdiction of the Court", in *The International Criminal Court: The Making of the Rome Statute*, Edited by Roy S. Lee (London: Kluwer Law International, 1999), pp. 79-126.

23. The Statute of I.C.C, Arts 5,6,7,8, 121, 122.

۲۴. لازم به توضیح است که فعالیت‌های ضدبشری رژیم اسرائیل در جریان انتفاضه دوم از مصادیق جنایت نسل‌کشی تلقی نمی‌شود. همچنین جنایت تجاوز نیز با توجه به عدم وجود تعریف خارج از موضوع است. اگرچه ماهیت فعالیت‌های رژیم اسرائیل در قبال سرزمین‌های اشغالی حاکی از نوعی تجاوز است.

25. The Statute of I.C.C, Art 7.

۲۶. داری رابینسون، تعریف جرائم نسبت به بشریت در کنفرانس رم، ترجمه: زهرا کسمتی، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، سال ۱۴، شماره ۹ و ۱۰، (خرداد و تیر ۷۹)، ص ۱۲۸.

همچنین نگاه کنید به:

ابراهیم بیگ زاده، بررسی جنایت نسل‌کشی و جنایات برضد بشریت در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، در دیوان کیفری بین‌المللی و جمهوری اسلامی ایران، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۷۹)، ص ص ۶۹-۳۵.

27. The Statute of I.C.C, Art. 8.

برای مطالعه بیشتر پیرامون جنایات جنگی در اساسنامه رم مراجعه کنید به:

جمشید ممتاز، صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در محاکمه افراد متهم به ارتکاب جنایات جنگی!...، در دیوان

- کیفری بین‌المللی و جمهوری اسلامی ایران، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۷۹). صص ۳۴-۲۵.
۲۸. به طور مشخص، رژیم اسرائیل نسبت به جرائم مندرج در 8.(2)(b)(VIII)، 8.(2)(c)(VIII) نگران بود.
29. The International Criminal Court: The Making of the Rome Statute, *op. cit.*, pp. 601-602.
30. *Ibid.*, p. 602.
31. United Nations Website: [www.un.org/law/icc/statute/stutute.htm](http://www.un.org/law/icc/statute/stutute.htm). (5 June 2001), p. 7.
32. *Ibid.*, p. 7.
۳۳. هدایت ا. فلسفی، حقوق بین‌الملل معامدات، (تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۷۹) صص ۷۳۳.
۳۴. مهدی ذاکریان، "جایگاه امریکا و اسرائیل در کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق بشر"، در مطالعات منطقه‌ای: اسرائیل شناسی - امریکاشناسی، جلد اول پدید آور: سیدحسین موسوی (تهران، مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۷۸) صص ۲۹-۲۸.
۳۵. برای نمونه به قطعنامه‌های کمیسیون حقوق بشر در اجلاس‌های ۵۵، ۵۶ و ۵۷ پیرامون نقض حقوق بشر توسط اسرائیل نگاه کنید. برای اطلاعات بیشتر به سایت کمیسیون عالی حقوق بشر ملل متحد مراجعه کنید:
- See, [www.unhchr.ch](http://www.unhchr.ch)
۳۶. در این راستا از سوی سازمان کنفرانس اسلامی، اتحادیه عرب و بسیاری از سازمان‌های غیردولتی، کنفرانس‌ها و اجلاس‌های متعددی برای جلوگیری از اقدامات ضدبشری رژیم اسرائیل تشکیل شده است. همچنین در اردیبهشت ۸۵، به همت مجلس شورای اسلامی ایران کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین، برگزار شده در بیانیه نهایی آن از سازمان ملل متحد درخواست شده بود که دادگاه ویژه کیفری برای رسیدگی به جرائم رژیم اسرائیل تأسیس شود.
۳۷. جمشید ممتاز، "بحران داخلی در حقوق بین‌الملل" روزنامه ایران، سال چهارم، شماره ۱۰۹۵ (۲۴ آبان ۱۳۷۷)، صص ۱۰.
۳۸. ریچارد گلدوستن، "ارزیابی کار دیوان‌های سازمان ملل متحد برای رسیدگی به جرائم جنگی یوگسلاوی سابق و رواندا"، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، سال ۱۴، شماره ۹ و ۱۰، (خرداد و تیر ۷۹). صص ۱۴۱-۱۴۰.